
Projev rektora UK prof. RNDr. Václava Hampla, DrSc., k zahájení akademického roku 2012/2013

Projev rektora UK prof. RNDr. Václava Hampla, DrSc., k zahájení akademického roku 2012/2013

Pane premiére, pane ministře, pane primátore

Magnificence

emeritní rektori

cives academici

vzácní hosté

dámy a pánové.

Sešli jsme se tu dnes na půdě České zemědělské univerzity v Praze, která se v nejlepší formě právě dožívá svých mladých šedesátin, abychom společně – čímž myslím se společnými dobrými úmysly, reálnými cíly a upřímným odhodláním je naplnit – vstoupili do nového akademického roku. Tento rok prolne nejen léta 2012 a 2013, ale také naše minulé a budoucí usilování o nezbytné, promyšlené a vhodné reformní kroky, na nichž se nejen shodneme, ale se kterými se dokážeme plně identifikovat, kroky, které naše vysoké školství posunou dál směrem k větší kvalitě a mezinárodní konkurenceschopnosti – a jejichž konkrétním vyjádřením nejspíš bude zásadní, širokým konsenzem podepřená novela stávajícího Zákona o vysokých školách. Vysoké školy potřebují funkční a napříč jejich spektrem fungující novelu – tak jako tato země potřebuje funkční vysoké školy, generující špičkové vzdělání a vědu a fungující na bázi efektivních, korektních a moderních pravidel.

Od počátku působení prvních evropských univerzit již uběhlo více než 800 let. A to je více než osm století nepřetržitého intelektuálního, duchovního, ale mnohdy i politického působení v obdivuhodné (a snad lze říci i bezprecedentní) kontinuitě, bez přerывů a „time outů“ a také s trvalým vědomím velké a zavazující tradice odpovědnosti. Jak je možné, že tyto univerzity, tyto obce vzdělávajících se a vzdělávajících přežily všechny dějinné otřesy? Jak je možné, že tato společenství lidí, kteří společně kladou obtížné otázky a hledají na ně s vynaložením velkých sil a schopností svého intelektu co nejpřesnější a co nejtrvalejší odpovědi, dokázala udržet tak dlouhou a slavnou kontinuitu svého působení? Odpověď není nesnadná: Trvale se proměňující svět totiž vždy potřeboval takováto svobodná a kreativní prostředí kritické společenské sebereflexe a zároveň rozmyslného zkoumání problémů aktuálních, ale i těch, které leží na hranici prognostických horizontů. A vysoké školy se dokázaly vždy znovu proměňovat tak, aby jejich působení bylo relevantní potřebám a nárokům světa, v němž působily.

Dějiny ovšem také učí, že ono přizpůsobování se nárokům a potřebám doby nebyvalo bezbolestné a že vysoké školství málokdy prošlo procesem své modernizace snadno a bez někdy i značně odřených loktů a šrámů.

Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách, který dovršil demokratizaci a odstátnění českého vysokého školství, vytvořil solidní bázi pro působení českých vysokých škol. Jsem přesvědčen, že jeho kořeny jsou stále zdravé a v mnohém není nijak překonaný a vyčerpaný. Nicméně evropský i domácí vývoj se od té doby nezastavil a v řadě ohledů pozměnil prostředí, v němž působíme. A tak je načase (a zdá se, že na tomto se všichni shodneme), aby důkladná svědomitá revize tohoto zákona opět stabilizovala situaci, v níž vysoké školy působí. Měla by reflektovat jejich klíčové problémy a otevírat jejich nekomplikovaná, ale účinná řešení. Má-li mít toto úsilí úspěch, nelze ovšem pasivně čekat, že ho za nás někdo jiný někde jinde vymyslí, nebo dokonce jen direktivně přikáže. Všichni, kteří na tom mají zájem, si musí společně vyjasnit a potvrdit okruh minimálních a opravdu potřebných reformních požadavků a následně hledat konsenzus, jenž by měl vyústit v jasné definování věcného soupisu účinných a přitom reálně proveditelných kroků, včetně jejich kontextů, časového plánu a návazností.

Zákon o vysokých školách z roku 1998 např. otevřel dveře možnosti vzniku soukromých vysokých škol, rozšířil a zdynamizoval sféru našeho vysokého školství, ale také nastolil otázku kvality akreditačního řízení. Myslím, že se všichni (vysoké školy, akreditační komise i stát) dokážeme shodnout na tom, že je třeba podstatně zjednodušit, ale také zpřísnit, zefektivnit akreditační proces.

Pro svoji práci potřebují vysoké školy stabilní finanční prostředí s jasnou a nejen krátkodobou perspektivou. Neustále proměňované modely financování nejsou znakem flexibility, ale spíše bezradnosti, v horším případě okamžitého, utilitárního zájmu, a jestliže ještě navíc vratce balancují na hraně existenčního minima, je to pro koncepčně založený výzkum a s ním provázanou výuku devastující a pro zúčastněné lidsky nemotivující. Pojdme tedy zkusit jasně definovat podmínky kontraktového financování vysokých škol (což je evidentně další velké společné téma), které by nás zbavilo zátěže každoročních diskusí o dotacích a příspěvcích a jejich redukcích a umožnilo vysokým školám přijmout takové

strategické plány rozvoje a výzkumného a vzdělávacího profilování, jež by významně korelovaly s pětiletým horizontem doby studia.

Cílem přece není, nemůže být „produkce“ vysokoškolskými diplomy obdařené masy nedovzdělaných absolventů, ani redukce vědecké práce na formalizovanou „výrobu“ riových bodů. Předpokladem úspěchu vysokých škol je akcent na kvalitu pedagogické i výzkumné práce. Jsme tu kontinuálně celých osm století proto, abychom vždy znovu a znovu mladé generaci i vědeckému diskurzu otevírali dveře k zítřku – a ne proto, abychom podle včerejších receptů vykazovali plnění překonaných kvót.

A právě jasná a o úspěšnosti rozhodující kvalitativní kritéria, determinující koncipování i hodnocení výuky i výzkumu, jsme v minulých letech těžce postrádali. V této věci jsme však už první kroky udělali, a já pevně doufám, že nadcházející akademický rok bude na tomto fundamentu dále pozitivně stavět.

Kvalitativní kritéria, která by umožnila přímé a srozumitelné konfrontování našich výkonů s úrovní práce našich zahraničních partnerů, nejsou ovšem někde volně a pohodlně ložená, ale je třeba je formulovat. Značně ostrá diskuse o těchto kritériích a postupech evaluace vědecké a výukové činnosti dnes probíhá ve všech vyspělých zemích akademického světa. I z toho je zřejmé, o jak významný aspekt našeho působení tu jde.

Takováto pravidla bude třeba připravit diferencovaně podle oborů, třeba podle jejich internacionality či vázanosti na českou materii, podle míry jejich teoretičnosti nebo úzké vazby k praxi. A nebylo by funkční, praktické ani objektivní pokoušet se používat stejný „metr“ na hodnocení výkonů v teoretické fyzice, čelistní chirurgii nebo třeba v historii či speciální pedagogice. V žádném z oborů ale neunikneme tomu, ani nebudeme chtít, že základním parametrem kvality a výkonu jsou doložitelné, existující, mezinárodně akceptované a respektované výsledky. Byť jsou naše diskuse o těchto tématech s kolegy z Akademie věd někdy i lehce vzrušené (což média vždy ráda zdůrazní), považuji za zřejmé, že univerzity ve skutečnosti pojí s ústavu Akademie věd hluboký společný zájem na rozvoji dobré vědy, na tvorbě špičkových vědeckých výsledků a pojí je ostatně i řada společných projektů a společných týmů.

Nebude to rozhodně jednoduchý úkol, ale my musíme tato základní, srozumitelná a použitelná kritéria společně vypracovat a aplikovat je jako měřítko při akreditačních i evaluačních řízeních, při hodnocení vědeckých výsledků a při standardizaci požadavků na úroveň absolventů. Je to v našem nejhlubším odborném, občanském i lidském zájmu.

Pokládám za důležité v tuto chvíli zdůraznit, že horizont úvah o činnosti a hodnocení vysokých škol by byl neúplný, kdyby měl především (nebo dokonce pouze) ryze pragmatický a utilitární charakter, měřený momentálním (a tedy nutně i krátkodobým) výnosem. Naše konání totiž má i svůj nesejmutelný morální kontext. A my musíme být schopni tohoto etického nadhledu, v němž se zrcadlí i vnímání širších společenských souvislostí a hodnot, které obohacují a kultivují naše činy a zdůvodňují naši existenci. Jsme tím povinni akademické tradici, sobě i odkazu takových osobností, jako byl Václav Havel, s nímž jsme se ve smutku rozloučili koncem minulého roku. Jakkoli toto etické ukotvení akademické práce není snadné implementovat do právních norem a jejich novel (možná to není ani vždy nutné) – pro nás v tomto i dalších společných akademických letech musí být vnitřním imperativem, regulujícím naše výzvy i naše konání.

A tak mi dovolu, abych tento nadcházející akademický rok charakterizoval, a v tom se připojil k panu ministrovi, především jako výzvu. Máme-li v něm dostát závazku oné více než osmisetleté evropské a téměř sedmisetleté české univerzitní tradice, musíme být schopni a ochotni otevřít se uvážené a funkční modernizaci. Musíme v něm své reformní cíle a prostředky, jimiž je chceme dosáhnout, pojmenovat – a musíme v ně věřit, a udělat všechno, abychom je naplnili obsahem! A nechápat je pouze jako pragmatický apel, ale naplnění závazku, který nám odkazuje naše tradice a ukládá naše současnost.

K tomu nám všem přeji pevné zdraví, pevné odhodlání i pevnou půdu pod nohama.

Quod Bonum, Felix, Faustum, Fortunatumque Eveniat